

EL LECTOR ACCIDENTAL

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

La normalització com a assaig

GETTY

Un dels efectes de la normalització va ser l'augment de publicacions dedicades a la llengua, i no em refereixo només als diccionaris. Els dos llibres que van aixecar més polseguera a finals del segle XX van ser, el 1986, *Verinosa llengua*, on Xavier Pericay i Ferran Toutain qüestionaven l'encarcarament de la gramàtica; i el 1990, *El futur del català*, on Modest Prats, Albert Rossich i August Rafanell profetitzaven un daltabaix imminent.

Tots dos llibres van tenir conseqüències que encara duren: el primer va generar un debat agre entre els partidaris del que Joan Barril va batejar com el català *heavy* i el català *light*; aquest debat es manté a Twitter amb epígons com Josep Maria Virgili –el lingüista que corregeix piulades sense ser sol·licitat– o multitud de frases que certifiquen la vitalitat del català. Pel que fa a *El futur del català*, tot i que els autors es van sentir a dir de tot, avui els seus pronòstics s'han complert en gran part. Els assumem, per exemple, Carme Junyent al recent *El futur del català depèn de tu*, on proposa la implicació personal per mantenir viva la llengua.

Depèn de tu va ser una campanya que la direcció general de Política Lingüística va emprendre als anys vuitanta i que va rebre crítiques perquè podia semblar que es desentenia de la normalització. La Crida a la Solidaritat

es va prendre aquesta responsabilitat al peu de la lletra i va engegar tot un seguit d'accions espectaculars, inspirades en l'activisme de Greenpeace. Jordi Pujol deixava fer, enfeinat com estava escrivint *Paraules del President*, una col·lecció de textos soporífers que la Generalitat publicava en diverses llengües. Feia l'efecte que la normalització consistia a editar sense mirar prim. Eren els anys del "suport genèric", quan la Generalitat comprava sistemàticament centenars d'exemplars de tots els títols publicats en català, una part dels quals acabaven oblidats en magatzems inhòspits. Aquella mesura va generar la picaresca d'editar llibres de tirada i qualitat baixes, sovint vinculats a fundacions, institucions i premis locals, especialment de poesia.

Vendre llibres a cabassos

En paral·lel, la generació dels setanta passava del textualisme a la literatura de gènere (ara en diríem *pulp*): policíaca, eròtica, de terror. Per accelerar la normalitat, es tractava d'actuar com si els llibres es venguessin a cabassos. Les editorials pagaven avançaments milionaris –en pessetes– en un estrany mercat que no es basava en les vendes sinó en la "jugada mestra" d'arrabassar autors a l'editorial rival.

Mentre esperàvem la normalitat, llegíem llibres sobre llengua. Eren

rars els filòlegs que no n'escriuien: llibres d'estil, de sintaxi, sobre sociolingüística, sobre l'estàndard oral... Triomfava la sèrie divulgativa de Jesús Tuson i les propostes de Joan Solà, que barrejava observacions gramaticals i reflexions polítiques, i els volums on Francesc Ferrer i Gironès documentava la persecució del català. Més enllà dels mecanismes lingüístics i jurídics, però, s'imposaven les qüestions econòmiques. No és casual que fos un economista com Ernest Lluch qui el 1997 escrivís en un article a *La Vanguardia* (llavors només en castellà) les paraules següents: "Para escribir *cadira* pagan una peseta, y si se escribe *silla* en Barcelona pagan 36, y si se hace para Madrid, 50". Va ser aquesta mena de "normalització" la que va dur uns quants escriptors de ficció en català al periodisme en castellà, igual com va dur a fundar *El Observador*, un diari catalanista en castellà [sic], que va durar del 1990 al 1993, el mateix any que Sopa de Cabra va publicar el seu primer –i últim– disc en castellà. De mica en mica, membres de la primera tongada de periodistes de TV3 emigraven a mitjans en castellà. Tot això també era normal.

Durant el pas del segle XX al XXI, a TV3 vam viure els anys de Buenafuente, quan Corbacho (el xòuman, no el polític), el Neng de Castefa, Palomino, Santi Millán i el Follonero (més tard conegut com a Jordi Évole) van normalitzar el castellà com a vehicle de l'humor a la televisió catalana. Les vocals neutres que la Lloï prodigava als vuitanta eren substituïdes per una fonètica que feia pensar en el parlar de Ferran Adrià.

Som on som. Dècades després de l'inici de la normalització, encara tenim problemes per felicitar un aniversari cantant en català, però ens molesta que Rosalía digui *cumpleaños*. Tot i que a Catalunya continua sent més fàcil viure en castellà que en català, els defensors de la *lengua común* responen amb histerismes a qualsevol (presumpt) progrés de la llengua pròpia. El 1981, quan hi havia un soldari en català, els llibres de text eren en castellà, TV3 no existia i la majoria dels catalans teníem problemes greus per llegir en la nostra llengua, es va fer públic el *Manifest dels 2.300*, on "intel·lectuals" com Jiménez Losantos es queixaven que el castellà estava discriminat a Catalunya.

La normalització es va plasmar editorialment en forma d'assajos sobre la llengua, però en termes històrics es pot entendre també com un assaig del Procés. Normalització i Procés van ser dos moviments ambiciosos, que pretenien canviar l'*statu quo* de manera asenyada i sense trencar cap plat: tots dos van coincidir el 2013 en la campanya d'Òmnium Cultural titulada *Un país normal*, que continua sent un desig no acomplert. ♦♦

OBRO FIL

ANNA GUITART

Literatura i prou

Dimarts passat l'escriptora Tina Vallès, guanyadora del premi Josep Maria Folch i Torres de novel·la per a nois i noies, feia un discurs en què reivindicava que "la literatura infantil i juvenil no és la segona divisió de la literatura adulta". Bravo, Tina, vaig pensar. I de seguida: com pot ser que encara estiguem així?

La primera dona que va guanyar el premi Nobel de literatura va ser la sueca Selma Lagerlöf. Una de les seves obres clau, i segurament per la qual és més recordada, és *El viatge meravellós d'en Nils Holgersson* per Suècia, que ha meravellat molts lectors petits i joves, publicada en català fa alguns mesos a Adesiara. No és l'única Nobel que ha escrit per a aquest públic: per exemple, Le Clézio obre amb *Viatge al país dels arbres* la nova col·lecció *L'Arca*, de l'editorial Animallibres, i Blackie Books ha publicat la deliciosa *Catherine*, de Patrick Modiano, il·lustrada per Sempé. Toni Morrison va fer àlbums il·lustrats amb el seu fill Slade, i en un discurs Coetzee deia que els llibres que llegim de petits ens causen un impacte molt més profund que les lectures que fem d'adults. No tenen Nobel, però La Galera acaba de publicar les narracions infantils de Mercè Rodoreda, *La noieta daurada i altres contes*, Duomo *Tres històries extravagantes* de Margaret Atwood i Raig Verd el segon i tercer volums de la saga d'*Un mag de Terramar*, d'Ursula K. Le Guin. Tant James Joyce com Virginia Woolf van escriure un conte per a un familiar, i Tolstoi té un recull infantil bastant truculent: *Los mejores cuentos para niños de León Tolstoi* (Verbum).

Astrid Lindgren, la creadora de *Pippi Calcesllargues* (Kókinos), no volia escriure per a adults perquè deia que volia fer-ho per a lectors que poguessin fer miracles, i només els nens ho aconsegueixen quan llegeixen. A Ana María Matute li semblava important escriure per a nens i deia que li agradava ensenyar-los que existeix una cosa meravellosa, llegir, que pot fer que la seva vida sigui doble. Roald Dahl preferia escriure per a nens (amb el seu humor habitual també afirmava que donava més diners, tot i que aquest no n'era el motiu) i Maurice Sendak (gràcies, Kalandraka, per cuidar-lo!) era contundent: "Pareu de fer veure que pots seure i escriure un llibre per a nens: és impossible. Un simplement escriu llibres". Ni de primera ni de segona divisió: llibres. ♦♦